

**PIERWSZE POSIEDZENIE RADY NAUKOWEJ ŚLĄSKIEGO INSTYTUTU
NAUKOWEGO W KATOWICACH**

Dnia 14 listopada 1957 r. odbyło się w sali konferencyjnej Instytutu pierwsze posiedzenie Rady Naukowej Śląskiego Instytutu Naukowego. Porządek obrad obejmował: a) zagajenie, b) referat doc. dra J. Koraszewskiego o kierunkach działalności Śl. I. N., c) dyskusję, d) ustalenie wytycznych planu pracy na rok 1958 i e) wybór 5-osobowego Prezydium Rady Naukowej Śl. I. N.

W posiedzeniu wzięli udział następujący członkowie Rady Naukowej: prof. dr S. Arnold, sekretarz I Wydziału PAN, doc. dr Frank, rektor WSE w Katowicach, prof. dr M. Gładysz, kierownik Zakładu Etnografii PAN w Krakowie, prof. dr inż. B. Krupiński, przew. Państw. Rady Górnictwa, prof. dr S. Leszczycki, dyrektor Instytutu Geografii PAN i przewodn. Komitetu dla Spraw GOP, doc. dr R. Lutman, dyr. Instytutu Śl. w Opolu, prof. dr inż. S. Ochęduszko, rektor Politechniki Śląskiej, prof. dr J. Pieter, rektor WSP w Katowicach, prof. dr K. Popiołek, kierownik Zakładu Historii Śląska PAN we Wrocławiu, prof. dr P. Rybicki, profesor socjologii UJ. w Krakowie, prof. dr J. Szczeciński, kier. Zakładu Badań Socjologicznych PAN w Łodzi, prof. dr W. Styś, rektor WSE we Wrocławiu i sekr. Wrocł. Towarzystwa Naukowego, prof. dr A. Wrzosek, profesor geografii UJ w Krakowie, red. S. Ziemia, poseł na Sejm PRL, i doc. dr M. Ziomek, kier. Studium Zaoczn. WSE w Katowicach. Ponadto w posiedzeniu uczestniczyli jako goście: z ramienia Prezydium WRN mgr. J. Grzbiela, kier. Wydziału Kultury, Aleksandra Forbertowa oraz przedstawiciele WKPG. Z ramienia Śl. I. N. byli obecni koordynatorzy poszczególnych gałęzi nauk i pracownicy kierownictwa Śl. I. N. Obrady śledzili przedstawiciele prasy i Polskiego Radia.

Posiedzenie zagał mgr J. Grzbiela, zast. przewodniczącego Prezydium WRN, który, mówiąc m.in. o bogatych tradycjach tworzenia śląskiego dorobku kulturalnego i śląskiej prężności kulturalnej, stwierdził, że „mieszkańcy naszego województwa mają i chcą mieć poważne ambicje odegrania pewnej roli w tworzeniu i kształtowaniu się narodowej kultury i naszej nauki, a z drugiej strony chcą zaspokoić swe potrzeby kulturalne w najszerszym tego słowa znaczeniu”. Aby zadość uczynić potrzeby odczuwanej przez społeczeństwo śląskie, WRN powołała do życia Śląski Instytut Naukowy, który wyposażono w niezbędne środki działalności. W zakończeniu zagajenia mgr J. Grzbiela wyraził przekonanie, że pod kierunkiem swej Rady Naukowej Instytut będzie mógł realizować postawione przed nim zadania.

Na przewodniczącego posiedzenia powołano jednogłośnie prof. dra Stanisława Arnolda.

Doc. dr J. Koraszewski, kierownik Śl. I. N., w treściwym referacie przedstawił kierunki działalności naszego Instytutu. We wstępie omówił szczegółowo zagadnienia reaktywowania Instytutu w Katowicach, a następnie scharakteryzował okres prac wstępnych i przedstawił bieżące prace naukowe Instytutu. Na pierwszy plan wysunięto w pracy problematykę społeczną w powiązaniu z badaniami terenowymi i pracami

dokumentacyjnymi. W tym zakresie przystąpiły do pracy trzy zespoły badawcze pod kierunkiem profesorów: Rybickiego, Szczepańskiego i Ziomka. Badania socjologiczne zamierzają uwzględnić w szczególności socjologię pracy i problematykę grupy zawodowej górników GOP. Pod kierunkiem prof. dra J. Pietera zawiązał się zespół, który podjął badania nad środowiskiem wychowawczym GOP, oraz drugi zespół, rozpatrujący zagadnienie przystosowania zieleni GOP do potrzeb ludzi pracy. Dziedzina pracy sekcji etnograficznej są badania nad przemianami struktury zawodowej ludności wiejskiej na Górnym Śląsku i wpływem tych przemian na przeobrażenia kulturowe oraz nad kulturą wielkich grup zawodowych górników i hutników. Pod kierunkiem prof. Gładysza są w toku prace przygotowawcze nad opracowaniem regionalnego atlasu etnograficznego. Analogiczne prace przygotowawcze nad atlasem językowym Śląska prowadzi doc. dr A. Zaręba z Krakowa. Sprawą aktualną staje się również nagrywanie śląskich tekstów gwarowych dla przygotowania płytoteki tych tekstów. Jedną z ważniejszych prac dokumentacyjnych jest inwentaryzacja zabytków kultury materialnej w zakresie obiektów przemysłowych, podjęta przez zespół w składzie: dr J. Jaros, mgr M. Malanek i mgr M. Żywirska.

Badania historyczne obejmują głównie wiek XIX i XX, a zasadniczy nacisk kładzie się na walkę ludu śląskiego o wyzwolenie społeczno-narodowe. Badania te obejmują w dalszym swym zasięgu wrzesień 1939 r. i czasy okupacji hitlerowskiej. Poważnym zamierzeniem Śl.I.N. to sprawa *Śląskiego słownika biograficznego*, którego opracowanie jest jednak uzależnione od współpracy wszystkich pozostałych śląskich ośrodków naukowych i Redakcji *Polskiego słownika biograficznego*. Dla zapelnienia dotkliwej luki związanej z potrzebami szkół i szerszych kręgów czytelnicych nasze zamierzenia zdążają w kierunku opracowania popularnonaukowej historii i geografii Śląska. Dotyczy to również edycji popularnonaukowych tego rodzaju, jakie przed wojną wydawała Sekcja Dydaktyczna PTH w Katowicach.

W dziedzinie problematyki ekonomicznej pierwszeństwo należy się aktualnym zagadnieniom gospodarczym, a na drugim miejscu stawiamy zagadnienia historyczno-ekonomiczne, wśród tych zaś naświetlenie roli kapitału obcego w gospodarce śląskiej. Odnośnie do prac wydawniczych Śl.I.N. związał się już umowami. Dotyczy to książki dra h.c. F. Popiołka pt. *Studia z dziejów społeczno-gospodarczych Śląska Cieszyńskiego*, wznowienia edycji poszerzonej monografii prof. K. Popiołka pt. *Śląsk w oczach Gestapo*, J. Fojcika *Materiały do dziejów ruchu śpiewaczego na Śląsku*, L. Musioła *Studia z dziejów Lublińca i ziemi lublinieckiej*, dra A. Mrowca *Studia z przeszłości ziemi rybnickiej*, dra J. Kokota *Przebudowa gospodarcza Śląska*, pracy zbiorowej pod kierunkiem prof. Wrzoska *Górny Śląsk. Prace i materiały geograficzne*, W. Ogrodzińskiego *Dzieje piśmiennictwa polskiego na Śląsku*. Jeśli chodzi o wydawnictwa periodyczne, należy podkreślić, iż naszym zamierzeniem jest, aby „Zaranie Śląskie” było organem wspólnym Katowic i Opola. Redakcja zaś *Biuletynów* zmierza do tego, aby miały one charakter informacyjny, lecz cechowały się ścisłością naukową i były pod względem ujęcia dostępne odbiorcom o średnim wykształceniu.

Charakteryzując działalność badawczą Śl.I.N., referent stwierdza, „że uznajemy pierwszorzędne znaczenie badań socjologicznych, że badania w innych zakresach uwzględniają tylko tematykę ograniczoną czasowo i rzeczowo do dziedzin, których aktualne znaczenie wydaje się być większe, że jako placówka młoda zdajemy sobie sprawę z potrzeby bliskiej współpracy z placówkami Polskiej Akademii Nauk o znacznym dorobku, z których strony chcielibyśmy móc oczekiwać poparcia i pomocy”. Wspólny interes naukowy nakłada na kierownictwo Śl. I. N. obowiązek zawiązania bliskiej współpracy z Komitetem dla Spraw GOP przy Prezydium PAN., z Zakładem Historii Śląska PAN we Wrocławiu, z Instytutem Zachodnim w Poznaniu, z Instytutem Śląskim w Opolu, z miejscowymi wyższymi uczelniami i placówkami naukowymi

Aparat etatowy Śl. I. N. jest ograniczony do sił niezbędnie koniecznych i obejmuje 3 etaty naukowe, 4 póletaty, 4 etaty administracyjne oraz 2 obsługi. Aby wykorzystać należycie fundusze przeznaczone na działalność Instytutu, prace wykonuje się głównie w komisjach o charakterze społecznym, badania zaś naukowe realizują się w ramach umów o pracę zleconą lub o dzieło. Publikacje Śl. I. N. ukazywać się będą w Wydawnictwie „Śląsk”, obciążając finansowo mniej więcej instytucje w równej mierze.

W zakończeniu referent stwierdza, że podjęte prace mają charakter wstępny i przygotowawczy. „Ostateczny ich kierunek poddajemy pod rozważenie Radzie Naukowej, uzależniając od jej uchwał ustalenie szczegółowego planu pracy na rok następny oraz ramowego planu pracy na lata przyszłe”.

Nad referatem wprowadzającym rozwinęła się obszerna dyskusja, w której zabrało głos 19 mówców. Podkreślając konieczność ścisłej współpracy z instytucjami i placówkami naukowymi zarówno krajowymi, jak i zagranicznymi, o której mówił referent, dyskutanci wysunęli szereg wniosków i postulatów, zmierzających do należytego ustawienia pracy Instytutu i wzbogacających problematykę już rozpoczętych i zamierzonych badań naukowych, np. wniosek prof. Arnolda o potrzebie wzajemnej informacji naukowej i ewidencji problemów domagających się opracowania oraz przygotowania kadr do ich realizacji; prof. Leszczyckiego — o konieczności stworzenia dla Śl. I. N. warunków stopniowego zapoznania się z problematyką, która stanowi przedmiot badań Komitetu dla Spraw GOP oraz o opracowanie przez Śl. I. N. regionalnego atlasu Śląska; mgra Grzbieli — o podjęcie przez Śl. I. N. badań nad zagadnieniem opieki i zatrudnienia młodocianych oraz szkolenia przywarsztatowego; mgra Ligęzy — o konieczności kontynuowania badań nad kulturą ludową z tej racji, że na Śląsku występuje ona w zróżnicowanych kategoriach; rektora Franka — o wzbogacenie problematyki gospodarczej przez uwzględnienie specyficznych śląskich problemów ekonomicznych; prof. Szczepańskiego — o zwrócenie się do odpowiednich resortów ministerialnych o finansowe poparcie wysiłków Instytutu; pośla Ziemy — o uwzględnienie w planie prac badawczych całego regionu Zagłębia Węglowego, a nie tylko historycznego Śląska, o uwzględnienie w planach wydawniczych także działalności popularyzatorskiej, w szczególności osiągnięć Komitetu dla Spraw GOP oraz o uwzględnienie w planie wydawniczym publikacji obcojęzycznych, przeznaczonych dla zagranicy i jej przedstawicieli odwiedzających Śląsk; prof. Rybickiego — o potrzebie przeprowadzenia badań migracji ostatnich lat, stosunków ludności miejscowej i napływowej oraz zagadnienia adaptacji, o zacieśnienie zadań programowych Śl. I. N. do faktycznych możliwości kadrowych i finansowych Instytutu i o potrzebie hierarchizacji zagadnień badawczych; prof. Popiołka — o uaktywnienie tut. terenu, wciągnięcie do współpracy z Instytutem również miłośników nauki, stworzenie więzi z miejscowym nauczycielstwem oraz wykorzystanie wspomnień uczestników współczesnych przełomowych wydarzeń historycznych; prof. Stysia — o uzupełnienie planu pracy Instytutu zagadnieniami wsi i rolnictwa oraz badaniami nad wpływem uprzemysłowienia na ustrój rolny; prof. Wrzoska — o zaopatrzenie publikacji Śl. I. N. w streszczenia obcojęzyczne; prof. Krupińskiego — o oparcie tematyki badań Instytutu na 3 założeniach, a mianowicie że Górny Śląsk zamieszkuje szczep polski, że jest on dzielnicą górniczą i hutniczą i że jest on przedmiotem niemieckich tendencji rewizjonistycznych; prof. Ziomka — o konieczności stworzenia form współpracy międzynarodowej w zakresie poczynąń bibliograficznych; prof. Targa — o uwzględnienie w planie badań Śl. I. N. problematyki zdrowotności ludności śląskiej; mgra Buchały — o podjęcie przez Śl. I. N. prac na odcinku bibliografii rejestrująco-analitycznej przejawów rewizjonizmu, które odnoszą się do Górnego Śląska, i o opracowanie udziału Niemieckiej Republiki Demokratycznej w odpieraniu zachodnio-niemieckiego rewizjonizmu.

W drugiej części dyskusji omawiano zagadnienia organizacyjne i rozpatrywano stronę formalno-prawną Instytutu. W rezultacie zalecono rozważyć sprawy statutowe w porozumieniu ze specjalistą tych zagadnień w Polskiej Akademii Nauk.

Rada Naukowa zaleciła, aby Prezydium Rady wraz z Komitetem Organizacyjnym i Kierownictwem Instytutu opracowało w oparciu o dyskusję szczegółowy plan pracy na rok 1958 oraz ramowy plan pracy na następne lata. Plany te wraz ze statutem i preliminarem budżetowym stanowiąc będą przedmiot uchwał najbliższego posiedzenia Rady Naukowej.

Ostatnim punktem posiedzenia był wybór 5-osobowego Prezydium, do którego weszli nast. profesorowie: dr inż. Bolesław Krupiński, dr inż. Stanisław Ochęduszek, dr Józef Pieter, dr Kazimierz Popiołek i dr Paweł Rybicki.

Alfons Mrowiec

MATERIAŁY DO HISTORII POLSKI W GŁÓWNYM SASKIM ARCHIWUM KRAJOWYM. CZĘŚĆ I: HISTORIA ŚLĄSKA DO XVIII WIEKU

W Głównym Saskim Archiwum w Dreźnie znajduje się szereg materiałów do historii Śląska. Ogólne informacje o nich daje wydany w 1955 r. pod redakcją H. Kretschmara *Übersicht über die Bestände des Sächsischen Landeshauptarchivs und seiner Landesarchive*. Wydaje się wszakże celowe opublikowanie dokładniejszych danych o tych, na ogół nie wyzyskiwanych przez historyków śląskich, źródłach, umożliwiających wyzyskiwanie ich w ramach wymiany archiwalnej.

Dla okresu od XV do XVIII w. szczególnie bogato reprezentowane są silesiacy w dziale III, tzw. Archiwum Tajnej Rady. Częściowo wydzielono je w dwa poddziały: 115. *Saganische Sachen* i 116. *Schlesische Sachen*, częściowo znajdują się w poddziałach innych, np. 23. *Commerzien-Sachen*; 40. *Friedensschlüsse*; 46. *Grafen und Herren*; 61—62. *Klöster und Stifter*; 70—72. *Lausitz*; 67. *Kriegs-Sachen etc.* Z ważniejszych materiałów można wskazać następujące pozycje:

Loc. 10342

Generalia.

1. *Miscellanea, so die beiden Fürstentümer Ober- und Niederschlesien betr.*
2. *Schlesische Miscellanea, 1621—1631.* Obejmują m. in. uchwały i relacje z obrad stanów śląskich z danymi dotyczącymi wydarzeń politycznych i militarnych w początkach wojny 30-letniej.
3. *Schlesische Sachen, 1623—1624; m. in. sprawa własności dóbr Buchwald w ks. zagańskim; towary zatrzymane w Legnicy; wiadomości z wrocławskiego sejmiku 1623; zarządzenie monetarne Wrocławia z r. 1623.*
4. *Schlesische Sachen und Nachrichten von Kontributions-, Ordens- und Kommerziensachen (aus des Ministers v. Bülow Schriften) ca. 1720—1742; m. in. opracowania o politycznym i administracyjnym rozwoju Śląska; wykaz podatkowy; relacje o handlu i manufakturach; przywileje etc. dla dóbr zakonu niemieckiego, zarządzenia cesarskie dla kamery śląskiej.*
5. *Kursächsische Kommission wegen des schlesischen Aufruhrs 1620.*
6. *Kaiserliches Diplom, wodurch den Gebrüdern Hoym das Indigenat zu dem alten Freiherrenstand in Schlesien erteilt wird. 1715.*
7. *Die Ersetzung der obersten Hauptmannschaft in Schlesien 1684.*